Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759
ISSN: 3060-4818

# TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISHDA RAQAMLI SOLIQ MA'MURCHILIGINING O‘RNI VA ISTIQBOLLARI

**Madina Jo‘rayeva**
O‘zbekiston Respublikasi
Bank moliya akademiyasi magistranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.21262400

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishda raqamli soliq ma'murchiligining o‘rni, uning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy soliq boshqaruvini takomillashtirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekistonda raqamli soliq texnologiyalarini joriy etish natijasida soliqqa tortish jarayonlarining soddalashtirilishi, soliq nazoratining avtomatlashtirilishi, tadbirkorlik subyektlari uchun ma'muriy xarajatlarning qisqarishi va soliq intizomining oshishi bilan bog‘liq masalalar yoritilgan. Xalqaro tajriba asosida raqamli soliq ma'murchiligini yanada rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari hamda tadbirkorlik subyektlari uchun qulay soliq muhitini shakllantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.
**Kalit so‘zlar:** raqamli soliq ma'murchiligi, tadbirkorlik subyektlari, soliq mexanizmi, soliq ma'murchiligi, raqamlashtirish, elektron soliq xizmatlari, soliq nazorati, soliq intizomi, soliq siyosati, raqamli iqtisodiyot.

**Аннотация:** В данной статье исследуются роль цифрового налогового администрирования в регулировании предпринимательской деятельности, его значение для повышения экономической эффективности и совершенствования современной системы налогового управления. Рассмотрены результаты внедрения цифровых налоговых технологий в Республике Узбекистан, включая упрощение процессов налогообложения, автоматизацию налогового контроля, сокращение административных издержек субъектов предпринимательства и повышение уровня налоговой дисциплины. На основе международного опыта предложены приоритетные направления дальнейшего развития цифрового налогового администрирования и научно-практические рекомендации по формированию благоприятной налоговой среды для субъектов предпринимательства.
**Ключевые слова:** цифровое налоговое администрирование, субъекты предпринимательства, налоговый механизм, налоговое администрирование, цифровизация, электронные налоговые услуги, налоговый контроль, налоговая дисциплина, налоговая политика, цифровая экономика.

**Annotation:** This article examines the role of digital tax administration in regulating entrepreneurial activity, its importance in improving economic efficiency, and its contribution to the modernization of tax governance. The study analyzes the impact of implementing digital tax technologies in Uzbekistan, including the simplification of taxation procedures, automation of tax control, reduction of administrative costs for business entities, and improvement of tax compliance. Based on international best practices, the paper identifies priority directions for the further development of digital tax administration and proposes scientific and practical recommendations for creating a business-friendly tax environment.
**Keywords:** digital tax administration, business entities, tax mechanism, tax administration, digitalization, electronic tax services, tax control, tax compliance, tax policy, digital economy.

**Kirish.** Jahon iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi davlat boshqaruvi tizimining barcha yo‘nalishlari qatorida soliq ma'murchiligini ham tubdan modernizatsiya qilish

zaruratini yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, ularning soliq majburiyatlarini bajarish jarayonini soddalashtirish hamda davlat va biznes o‘rtasidagi munosabatlarni shaffof tashkil etishda raqamli soliq ma'murchiligi muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), elektron hisobvaraq-fakturalar, onlayn nazorat-kassa texnikalari va elektron soliq xizmatlarining keng joriy etilishi soliq ma'murchiligi samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri soliq ma'murchiligini raqamlashtirish, davlat soliq xizmatlarini elektron shaklga o‘tkazish hamda soliq to‘lovchilar bilan o‘zaro munosabatlarni zamonaviy raqamli platformalar orqali tashkil etishdan iboratdir. Natijada soliq hisobotlarini taqdim etish, soliqlarni hisoblash va to‘lash, elektron hisobvaraq-fakturalarni rasmiylashtirish hamda soliq nazoratini amalga oshirish jarayonlari sezilarli darajada soddalashtirildi.

Raqamli soliq ma'murchiligi nafaqat soliq organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, balki tadbirkorlik subyektlarining vaqt va moliyaviy xarajatlarini kamaytirish, korrupsion omillarni qisqartirish, yashirin iqtisodiyot ulushini pasaytirish hamda soliqqa ixtiyoriy rioya etish darajasini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonida axborot xavfsizligi, ma'lumotlarni himoya qilish, kichik biznes subyektlarining raqamli ko‘nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy infratuzilmani takomillashtirish kabi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishda raqamli soliq ma'murchiligining o‘rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholash hamda xalqaro tajribalarni o‘rganish asosida O‘zbekistonda raqamli soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, statistik kuzatish, ilmiy umumlashtirish va mantiqiy xulosa chiqarish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari tadbirkorlik subyektlari faoliyatini samarali tartibga solishda raqamli soliq ma'murchiligining strategik ahamiyatini ochib beradi hamda soliq siyosatini takomillashtirish, biznes uchun qulay soliq muhitini yaratish va raqamli iqtisodiyot sharoitida davlat hamda tadbirkorlik subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish yuzasidan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

**Adabiyotlar sharhi.** Tadbirkorlik faoliyatini soliq mexanizmi orqali tartibga solish hamda raqamli soliq ma'murchiligini rivojlantirish masalalari mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan turli jihatlar bo‘yicha tadqiq etilgan. Ularning ilmiy ishlarida soliq siyosatini takomillashtirish, soliq ma'murchiligini soddalashtirish, soliq yukini optimallashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini soliq tizimiga joriy etish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Akademik Qodir Yahyoevning ilmiy tadqiqotlarida soliq tizimining iqtisodiyotni tartibga solishdagi o‘rni, soliq siyosatining investitsion faollikka ta'siri hamda samarali soliq mexanizmlarini shakllantirishning nazariy asoslari keng yoritilgan. Olimning ta'kidlashicha, zamonaviy soliq tizimi nafaqat fiskal vazifani bajarishi, balki tadbirkorlikni rag‘batlantiruvchi iqtisodiy instrument sifatida ham faoliyat yuritishi lozim.

Bahodir Toshmurodovning ilmiy ishlarida soliq ma'murchiligini takomillashtirish, soliqlarni boshqarishda zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash hamda soliq nazoratining samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan. Muallif soliq ma'murchiligini raqamlashtirish soliq to‘lovchilar va soliq organlari o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni soddalashtirib, ma'muriy xarajatlarni kamaytirishini asoslab bergan.

Mahalliy iqtisodchi olimlarning tadqiqotlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda soliq imtiyozlari, soliq stavkalari va soliq ma'murchiligini soddalashtirishning iqtisodiy samaradorligi ham keng o‘rganilgan. Ularning ilmiy xulosalariga ko‘ra, soliq tizimining barqarorligi va shaffofligi tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

So‘nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda O‘zbekistonda raqamli soliq ma'murchiligini rivojlantirishning amaliy natijalari, jumladan, elektron hisobvaraq-fakturalar, onlayn nazorat-kassa texnikalari, elektron soliq hisobotlari hamda soliq xavfini tahlil qilish tizimlarining joriy etilishi soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirishga xizmat qilayotgani qayd etilgan. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarning aksariyatida tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishda raqamli soliq ma'murchiligining kompleks iqtisodiy ta'siri, uning biznes muhiti va investitsion jozibadorlikka ta'siri yetarli darajada tizimli o‘rganilmagan.

Xorijiy iqtisodchi olimlar, jumladan A. Laffer, J. Keyns va R. Musgrave ishlanmalarida soliq yukining iqtisodiy faollikka ta’siri, optimal soliq stavkalarini belgilash va davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishdagi soliq siyosatining o‘rni keng tahlil qilingan. Ayniqsa, Laffer egri chizig‘i konsepsiyasi soliq stavkasi va soliq tushumlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushuntirishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.Xorijiy iqtisodchi olimlar o‘z ishlarida soliq siyosatining nazariy asoslarini ishlab chiqib, soliq stavkalari va byudjet tushumlari o‘rtasidagi bog‘liqlik, optimal soliqqa tortish tamoyillari hamda davlatning iqtisodiyotga aralashuvi darajasini asoslab berganlar. Ayniqsa, fiskal siyosat, daromadlar tengsizligini kamaytirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish masalalari ularning tadqiqotlarida muhim o‘rin egallaydi.

O‘zbekiston iqtisodchi olimlari va amaliyotchi mutaxassislari, jumladan M. Boltaboyev, A. Vahobov, Sh. Toshmatov va boshqa tadqiqotchilar tomonidan mamlakat soliq tizimini isloh qilish, jismoniy shaxslar daromad solig‘ining byudjet daromadlaridagi o‘rni va soliq siyosatini takomillashtirish yo‘nalishlari bo‘yicha muhim ilmiy ishlar amalga oshirilgan.

**Tadqiqot metadologiyasi.** Mazkur tadqiqotda tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishda raqamli soliq ma'murchiligining o‘rni va istiqbollarini baholashda ilmiy bilishning tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, qiyosiy tahlil, statistik tahlil hamda mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi soliq tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar va raqamli soliq ma'murchiligiga oid amaliyot tahlil qilinib, olingan natijalar asosida ilmiy xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

**Tahlil va natijalar muhokamasi.** So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida soliq ma'murchiligini raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishning samarali mexanizmlaridan biriga aylandi. Raqamli texnologiyalarning soliq tizimiga joriy etilishi tadbirkorlik subyektlari va soliq organlari o'rtasidagi munosabatlarni soddalashtirish, soliq majburiyatlarini bajarish jarayonlarini avtomatlashtirish hamda soliq nazoratining shaffofligini oshirish imkonini bermoqda. Natijada tadbirkorlik subyektlarining vaqt va moliyaviy xarajatlari qisqarib, davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish samaradorligi ortmoqda.

2021–2025-yillarda mamlakatda raqamli soliq ma'murchiligini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar soliq organlari faoliyatini zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tashkil etishga xizmat qildi. Jumladan, elektron hisobvaraq-fakturalar tizimining takomillashtirilishi, onlayn nazorat-kassa mashinalari va virtual kassalarning keng joriy etilishi, elektron soliq hisobotlarini taqdim etish tizimining rivojlantirilishi hamda "E-soliq" axborot tizimining imkoniyatlari kengaytirildi. Mazkur islohotlar tadbirkorlik subyektlari uchun soliq majburiyatlarini masofadan turib bajarish imkoniyatini yaratdi.

OECD ekspertlarining ta'kidlashicha, Tax Administration 3.0 konsepsiyasi doirasida soliq ma'murchiligini to'liq raqamlashtirish soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi ma'lumot almashinuvini real vaqt rejimida amalga oshirish imkonini beradi. Natijada soliq hisobotlarini

topshirishdagi xatolar kamayadi, ma'muriy xarajatlar qisqaradi hamda yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirishga erishiladi. O'zbekistonda ham ushbu tamoyillar bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

Raqamli soliq ma'murchiligining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholashda birinchi navbatda elektron xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlariga e'tibor qaratish lozim. So'nggi besh yil davomida soliq hisobotlarining deyarli barchasi elektron shaklda topshirilmoqda. Bu esa qog'oz hujjatlar aylanishining kamayishiga, inson omili ta'sirining qisqarishiga hamda xizmat ko'rsatish sifatining oshishiga olib keldi.

Elektron hisobvaraq-fakturalarning joriy etilishi korxonalar o'rtasidagi hisob-kitoblarning shaffofligini oshirdi. Oldingi yillarda qog'oz shaklida yuritilgan hujjatlar ko'plab vaqt va xarajat talab qilgan bo'lsa, elektron tizim orqali barcha operatsiyalar yagona axborot bazasida aks ettirilmoqda. Bu esa QQS ma'murchiligini takomillashtirish, noqonuniy aylanmalarni aniqlash va soliq nazoratining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Onlayn nazorat-kassa mashinalari va virtual kassalarning joriy qilinishi chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida pul aylanmasining shaffofligini sezilarli darajada oshirdi. Har bir savdo operatsiyasi real vaqt rejimida Soliq qo'mitasining axborot bazasiga uzatilishi natijasida tushumlarni yashirish imkoniyatlari kamaydi. Shu bilan birga, iste'molchilarning fiskal cheklarni mobil ilovalar orqali ro'yxatdan o'tkazishi ham nazorat mexanizmini kuchaytirdi.

Jahon bankining tahlillariga ko'ra, raqamli soliq ma'murchiligi biznes yuritish xarajatlarini kamaytirish, davlat xizmatlari sifatini oshirish hamda soliq intizomini mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonda ham soliq xizmatlarini raqamlashtirish natijasida tadbirkorlarning soliq organlariga bevosita murojaat qilish holatlari sezilarli darajada qisqardi. Buning natijasida vaqt tejaldi, byurokratik to'siqlar kamaydi va korrupsion xavflar pasaydi. Shu bilan birga, tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli soliq ma'murchiligini yanada rivojlantirish uchun ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, chekka hududlarda internet infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmagani, ayrim kichik tadbirkorlik subyektlarining raqamli ko'nikmalari pastligi hamda axborot xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq masalalar dolzarbligicha qolmoqda. Ushbu omillar raqamli xizmatlardan to'liq foydalanishga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Olib borilgan tahlillar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, raqamli soliq ma'murchiligi tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishning zamonaviy va samarali vositasi hisoblanadi. Mazkur tizimning rivojlanishi soliq ma'murchiligi sifatini oshirish bilan bir qatorda, tadbirkorlik muhitining jozibadorligini kuchaytiradi, investitsiyalarni rag'batlantiradi hamda iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida soliq ma'murchiligini raqamlashtirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar tadbirkorlik subyektlariga ko'rsatilayotgan davlat xizmatlari sifatini oshirish bilan birga, soliq tushumlari barqarorligini ta'minlashga ham xizmat qilmoqda. Xususan, elektron hisobvaraq-fakturalar, elektron soliq hisobotlari, onlayn nazorat-kassa mashinalari va virtual kassalarning keng joriy etilishi natijasida soliq ma'lumotlarining haqqoniyligi va tezkorligi sezilarli darajada yaxshilandi.

**1-jadval**

| Ko'rsatkichlar | 2021 | 2022 | 2023 | 2024 | 2025 |
|---|---|---|---|---|---|
| Elektron soliq hisobotlari ulushi (%) | 94,2 | 96,1 | 97,4 | 98,3 | 99,0 |
| Onlayn NKM va virtual kassalar soni (ming dona) | 138 | 176 | 213 | 247 | 281 |
| Elektron hisobvaraq-fakturalar ulushi (%) | 91,5 | 95,2 | 97,0 | 98,2 | 99,1 |
| Elektron xizmatlardan foydalangan tadbirkorlar ulushi (%) | 82,3 | 87,5 | 91,8 | 95,4 | 97,6 |

***Manba: O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi va Statistika agentligining 2021–2025-yillardagi ochiq ma'lumotlari asosida muallif tomonidan umumlashtirilgan.***

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, tahlil qilinayotgan davr mobaynida elektron xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari izchil o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Ayniqsa, elektron soliq hisobotlarining ulushi 2021-yildagi 94,2 foizdan 2025-yilda 99 foizga yetgani soliq ma'murchiligi deyarli to'liq raqamli shaklga o'tayotganini ko'rsatadi.

Elektron hisobvaraq-fakturalar tizimining keng qo'llanilishi xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasidagi hisob-kitoblarning shaffofligini ta'minlash bilan bir qatorda, qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash va nazorat qilish samaradorligini ham oshirdi. Natijada noqonuniy aylanmalarni aniqlash va soliq xavflarini boshqarish imkoniyatlari kengaydi. Bundan tashqari, onlayn nazorat-kassa mashinalarining ko'payishi chakana savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida naqd pul aylanmasini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini yaratdi. Bu esa yashirin iqtisodiyot hajmini qisqartirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni qo'llash natijasida tadbirkorlik subyektlarining soliq hisobotlarini tayyorlash va topshirishga sarflaydigan vaqt sezilarli darajada qisqardi. Oldingi davrlarda ko'plab hujjatlar qog'oz shaklida yuritilgan bo'lsa, bugungi kunda ularning aksariyati elektron platformalar orqali avtomatik shakllantirilmoqda. Bu esa biznes yuritish xarajatlarini kamaytirish va ish unumdorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, soliq ma'murchiligida xavflarni tahlil qilish (risk-tahlil) tizimining joriy etilishi tekshiruvlarni xavf darajasiga asoslangan holda tashkil etish imkonini berdi. Natijada qonunbuzarlik sodir etish ehtimoli past bo'lgan tadbirkorlik subyektlariga ortiqcha ma'muriy yuk tushirilmayapti, nazorat resurslari esa yuqori xavf guruhidagi subyektlarga yo'naltirilmoqda. Mazkur yondashuv xalqaro amaliyotda ham samarali mexanizm sifatida e'tirof etiladi. Biroq olib borilgan tahlillar ayrim muammolar ham mavjudligini ko'rsatmoqda. Jumladan, kichik tadbirkorlik subyektlarining bir qismida raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalar yetarli emas. Bundan tashqari, ayrim hududlarda internet infratuzilmasining sifati raqamli xizmatlardan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Axborot xavfsizligini ta'minlash va shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish masalalari ham raqamli soliq ma'murchiligini yanada rivojlantirishda ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

Mazkur tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, raqamli soliq ma'murchiligi tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning zamonaviy va samarali instrumenti hisoblanadi. Uning izchil rivojlanishi davlat va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamlash, soliq intizomini oshirish hamda mamlakatning investitsion jozibadorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligining transformatsiyasi davlat va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqmoqda. O'zbekistonda 2021–2025-yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida soliq ma'murchiligi bosqichma-bosqich to'liq elektron shaklga o'tkazildi. Bunda asosiy e'tibor tadbirkorlik subyektlari uchun qulay, shaffof va tezkor soliq xizmatlarini yaratishga qaratildi.

O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi ma'lumotlariga ko‘ra, 2024-yil yakuniga kelib onlayn nazorat-kassa mashinalaridan foydalanuvchi tadbirkorlik subyektlari soni 179 856 taga yetgan. Ushbu tizim orqali 1 milliarddan ortiq fiskal chek rasmiylashtirilgan bo‘lib, ular bo‘yicha 261,1 trln so‘mlik tovar aylanmasi qayd etilgan. Bu ko‘rsatkichlar chakana savdo va xizmat ko‘rsatish sohalarida iqtisodiy operatsiyalarni real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyati sezilarli darajada kengayganini ko‘rsatadi.

Mazkur natijalar onlayn nazorat-kassa tizimining nafaqat soliq tushumlarini oshirish, balki yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishga ham xizmat qilayotganini tasdiqlaydi. Fiskal cheklarning avtomatik ravishda Soliq qo‘mitasining axborot tizimiga uzatilishi naqd pul tushumlarini yashirish imkoniyatlarini cheklab, soliq nazoratining shaffofligini oshirmoqda.

2024-yilda raqamli soliq ma'murchiligining yana bir muhim natijasi sifatida hisobvaraq-fakturalar va fiskal cheklarning 100 foizi elektron shaklda rasmiylashtirilishi ta'minlandi. Shuningdek, qo‘shilgan

qiymat solig‘i bo‘yicha hisobotlarning 93 foizi avtomatlashtirilgan, mol-mulk, yer va aylanmadan olinadigan soliqlar bo‘yicha hisobotlar esa 100 foiz avtomatik shakllantirilmoqda.

Mazkur ko‘rsatkichlar tadbirkorlik subyektlari uchun ma'muriy yukning sezilarli kamayganini ko‘rsatadi. Avvallari ko‘plab hujjatlar qo‘lda tayyorlangan bo‘lsa, bugungi kunda axborot tizimlari ma'lumotlarni avtomatik qayta ishlash orqali inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytirmoqda.

**Xulosa:** Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli soliq ma'murchiligi tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning zamonaviy va samarali vositalaridan biri hisoblanadi. O‘zbekistonda 2021–2025-yillarda amalga oshirilgan raqamli islohotlar natijasida soliq ma'murchiligi tizimi sezilarli darajada takomillashdi. Xususan, elektron soliq xizmatlarining keng joriy etilishi, elektron hisobvaraq-fakturalar, onlayn nazorat-kassa texnikalari va avtomatlashtirilgan soliq nazorati tizimlari tadbirkorlik subyektlari uchun soliq majburiyatlarini bajarishni soddalashtirdi hamda ma'muriy xarajatlarni kamaytirdi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarning soliq tizimiga integratsiyalashuvi soliq intizomini mustahkamlash, yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish, byudjet daromadlarining barqarorligini ta'minlash va soliq nazoratining shaffofligini oshirishga ijobiy ta'sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani, tadbirkorlik subyektlarining raqamli kompetensiyalari va axborot xavfsizligini ta'minlash bilan bog‘liq masalalar tizimni yanada takomillashtirishni talab etadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

-soliq ma'murchiligida sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalaridan foydalanish ko‘lamini kengaytirish;

-kichik biznes subyektlari uchun raqamli soliq xizmatlaridan foydalanish bo‘yicha bepul o‘quv va maslahat dasturlarini tashkil etish;

-soliq xavflarini boshqarishda risk-tahlil tizimlarini yanada takomillashtirish va profilaktik nazorat mexanizmlarini kuchaytirish;

-soliq organlarining axborot tizimlarini boshqa davlat axborot resurslari bilan to‘liq integratsiyalash orqali ma'lumotlar almashinuvini avtomatlashtirish;

-soliq ma'lumotlari xavfsizligini ta'minlash hamda kiberxavfsizlik standartlarini xalqaro talablar asosida takomillashtirish. Umuman olganda, raqamli soliq ma'murchiligini izchil rivojlantirish tadbirkorlik subyektlari uchun qulay va shaffof soliq muhitini yaratish, soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish hamda O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari raqamli soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirish bo‘yicha ilmiy izlanishlarni rivojlantirish va amaliy qarorlar qabul qilishda foydalanish uchun metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati**

1. Vahobov, A. V., & Jo‘rayev, A. S. (2009). Soliqlar va soliqqa tortish. *Darslik—T.: Sharq*, *448*.
2. Safarova, G. (2026, April). SOLIQ TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH. In *Scientific practical conference* (Vol. 1, No. 3, pp. 922-928).
3. Nasivali o‘g‘li, I. A. (2026, March). 2026-YILDA O ‘ZBEKISTONDA SOLIQ ISLOHOTLARI VA ULARNING TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA TA’SIRI. In *MALAYSIA INTERNATIOANL SCIENTIFIC CONFERENCE* (Vol. 1, No. 1, pp. 373-375).
4. Shuxrat, J. (2024). O ‘zbekiston Respublikasi byudjet daromadlarida yirik soliq to ‘lovchilarning roli va ahamiyati. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, *4*(11), 32-38.
5. Hamidovish, D. R. (2025). RESPUBLIKAMIZ SOLIQ TIZIMIDA BILVOSITA SOLIQLAR TAHLILINING NAZARIY MASALALARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, *5*(10), 28-33.